

Sygn. akt II CSK 192/06

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 14 listopada 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Helena Ciepła (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa [...] Bank Spółki Akcyjnej przeciwko J. B., B. W. i M. W.
o zapłatę kwoty 113.020 zł,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 14 listopada 2006 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 27 grudnia 2005 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2005 r. utrzymał w mocy nakaz zapłaty z dnia 20 grudnia 2004 r. nakazujący pozwanym [...], aby zapłacili powodowemu Bankowi 113020 zł z odsetkami.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 27 grudnia 2005 r. zmienił powyższy wyrok w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty i powództwo oddalił. U podłoża tego rozstrzygnięcia legło stanowisko, że pozwani dokonali ważnego potrącenia, a ponadto, że wykazali, iż powód nabywając w dniu 23 kwietnia 2003 r. weksle, na których podstawie wydany został nakaz zapłaty z dnia 20 grudnia 2004 r., działał świadomie na ich szkodę (art. 19 zd. drugie prawa wekslowego). Takie stanowisko, zdaniem Sądu Apelacyjnego, znajduje uzasadnienie w piśmie pozwanym do powodowego Banku z dnia 1 kwietnia 2003 r., w którym pozwani twierdzą, że nie mają żadnych zobowiązań wobec remitenta oraz piśmie pozwanym do Polskiej Grupy Aptekarskiej „H.” S.A. z dnia 1 kwietnia 2003 r., doręczonego powodowi wraz z odpisem zarzutów, a nadto w piśmie Polskiej Grupy Aptekarskiej „H.” S.A. do powoda z dnia 21 listopada 2003 r. o omyłkowym indosie.

Skarga kasacyjna powoda - oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 6, 65, 498, 499 k.c., art. 19 ust. 2 prawa wekslowego, art. 485, 493, 368, 370 i 373 k.p.c., i zmierza do uchylenia zaskarżonego wyroku i oddalenia apelacji, bądź przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oddalenie powództwa o zapłatę na podstawie potrącenia uregulowanego w art. 498 k.c. oznacza implicite, że Sąd Apelacyjny przyjął, iż pozwanym przysługiwała wzajemna wierzytelność pieniężna. Skuteczność potrącenia zależy bowiem od tego, czy istnieją wzajemne wierzytelności, oraz czy nadają się one do potrącenia, odpowiadając wymaganiom art. 498 § 1 k.c. Okoliczności związane z ustawowymi przesłankami potrącenia składają się na „stan potrącalności”, w ramach którego może dojść do potrącenia wykonywanego przez oświadczenie woli stosownie do treści art. 499 k.c. Potrącenie jest instytucją prawa materialnego i wywołuje skutki prawne w tej sferze stosunków.

W sprawie wynikł spór ze względu na sporność wierzytelności, którą pozwani przeznaczyci do potrącenia. Spór ten powinien Sąd Apelacyjny rozstrzygnąć, jeżeli

oddalił powództwo na zasadzie potrącenia. Było to niezbędne dlatego, że, jak wskazano, skuteczność oświadczenia o potrąceniu zależy od zaistnienia łącznie wszystkich przesłanek potrącenia z art. 498 k.c. Dla uznania, że potrącenie wywołało skutek prawny w postaci wygaśnięcia (umorzenia) wzajemnych wierzytelności, nie wystarcza samo powoływanie się przez pozwanych składających oświadczenie o potrąceniu na fakt przysługiwania im wierzytelności przeznaczonej do potrącenia. Istnienie tej wierzytelności muszą udowodnić.

Wychodząc z tych zasad na grunt okoliczności rozpoznawanej sprawy - skarżący trafnie zarzucił, że wyrok Sądu Apelacyjnego zapadł z naruszeniem art. 498 i 499 k.c., gdyż sąd ten zaniechał rozstrzygnięcia sporu o istnienie wierzytelności pozwanych przeznaczonej do potrącenia. Skarżący od samego początku procesu kwestionował istnienie tej wierzytelności, w tym istnienie faktur z których ta wierzytelność miała rzekomo wynikać. Pozwani natomiast, pomimo zarzutów skarżącego, nie przedłożyli dowodów na istnienie tej wierzytelności. Z przedłożonej umowy cesji z dnia 28 lutego 2003 r. wynika bowiem, co najwyżej, iż pozwani mogli nabyć od PPHU Hurtowni Farmaceutycznej „I.” w K. wierzytelność w kwocie 36 243,57 zł. Zaniechanie dołączenia do umowy cesji wymienionych w tej umowie faktur wyklucza zaś możliwość ustalenia istnienia tej wierzytelności, tym bardziej, że strony umowy - Apteka Prywatna C. oraz PPHU Hurtownią Farmaceutyczną I. - były osobowo powiązane [...].

W konsekwencji zaskarżony wyrok oparty został na błędnym założeniu, że dla spełnienia się przesłanek potrącenia wystarczy powołanie się na wzajemną wierzytelność pieniężną. Z tych zatem już przyczyn wyrok ten nie mógł się ostać.

Uzasadniony jest również zarzut naruszenia art. 19 ust. 2 prawa wekslowego. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli indos zawiera wzmiankę wyrażającą zastaw, posiadacz może wykonywać wszelkie prawa z weksla, aczkolwiek indos jego ma znaczenie tylko indosu pełnomocniczego. W tym przypadku dłużnicy wekslowi nie mogą zasłaniać się wobec posiadacza zarzutami opartymi na swych stosunkach osobistych z indosantem, chyba że posiadacz biorąc weksel, działał świadomie na ich szkodę.

Inaczej mówiąc, według art. 19 ust. 2 prawa wekslowego indosatariusz zastawniczy pod względem zarzutów osobistych, opartych na stosunkach

osobistych dłużnika z zastawnikiem (indosantem), zrównany jest w zupełności z indosatariuszem, który nabył weksel przy pomocy indosu własnościowego; toteż zarzuty te dopuszczalne są tylko wówczas, jeżeli posiadacz biorąc weksel „działał świadomie na szkodę dłużnika”. Przy wykładni tego ustawowego zwrotu powszechnie przyjmuje się, że nie wystarczy sama zła wiara nabywcy. Także rażące niedbalstwo nabywcy nie uzasadnia dopuszczalności podniesienia zarzutów osobistych (subiektywnych). Dłużnik musi udowodnić, że nabywca działał świadomie na jego szkodę, przy czym nie każde pozbawienie dłużnika zarzutów jest takim świadomym działaniem. Ponadto dłużnik musi udowodnić, że nabywca miał świadomość możliwości wyrządzenia szkody i co najmniej się na to godził (*dolus eventualis*). Decyduje tu chwila nabycia weksla, która nie zawsze się pokrywa z momentem powstania zarzutu przysługującego dłużnikowi. Przepis art. 19 ust. 2 prawa wekslowego nie ma zastosowania, jeżeli w chwili nabycia weksla dłużnikowi nie przysługiwał jeszcze odpowiedni zarzut (np. potrącenia). Tak samo, jeżeli nabywca dopiero później dowiedział się o okolicznościach uzasadniających pozbawienie dłużnika zarzutów. Nabywca nie ma bowiem obowiązku dowiadywania się u dłużnika wekslowego o okolicznościach dotyczących powstania jego zobowiązania.

W świetle tego co powiedziano skarżący zasadnie zarzuca, że w dniu indosu, tj. w dniu 23 kwietnia 2003 r., nie mógł działać świadomie na szkodę pozwanych (art. 19 ust. 2 prawa wekslowego), skoro na podstawie przedłożonych jemu dokumentów, wskazanych przez Sąd Apelacyjny, nie miał wiedzy o tym, że pozwanym przysługuje, twierdzona przez nich, wzajemna wierzytelność podlegająca potrąceniu z wierzytelnością wekslową. W powołanym przez Sąd Apelacyjny piśmie z dnia 1 kwietnia 2003 r. pozwani zaprzeczyli jedynie istnieniu długu wekslowego, co, jak wskazuje doświadczenie życiowe, często czynią dłużnicy.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w wyroku.

db